

VUCA สู่ BANI : ความท้าทายของการจัดการศึกษาปฐมวัย VUCA to BANI : Challenges of Early Childhood Education Mangement

กรรณภรณ์ รุ่งแจ้ง (Kunnaporn Rungjang)*¹ E-mail : kunnaporn.kr@gmail.com

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
(Faculty of Education, North Bangkok University)

*Corresponding Author. E-mail : kunnaporn.kr@gmail.com

(Received: March 21, 2024; Revised: April 30, 2024; Accepted: May 1, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเตรียมความพร้อมกับความท้าทายจากสภาพการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่ฉับพลันทางดิจิทัล (Digital Disruption) หลังการเกิดการแพร่ระบาดของ Covid19 ทำให้วงการการศึกษาทั่วโลกตระหนักถึงการเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ผันผวน และไม่อาจคาดเดาได้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมให้เด็กได้มีพัฒนาการโดยเฉพาะพัฒนาการ ความรู้ ทักษะและสมรรถนะต่าง ๆ และให้เข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะทำให้พวกเขายืนหยัด ตั้งรับและรับมือกับโลกที่พลิกผันแบบ VUCA World และเปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคที่แสนจะเปราะบางและยากเกินความเข้าใจในยุค BANI World เนื้อหาในบทความนี้จะกล่าวถึงความท้าทายของการจัดการศึกษาปฐมวัยในมิติของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ที่จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ต่าง ๆ ให้การศึกษาปฐมวัย ผลลัพธ์คือการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้พร้อมรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันสู่โลกอนาคต ทันท่วงทีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันรวดเร็ว ซับซ้อน เปราะบาง ไม่แน่นอน ในยุค BANI World อีกด้วย

คำสำคัญ : การศึกษาปฐมวัย; ความท้าทาย; บานีเวิลด์; ยุคพลิกผัน; วูเก้เวิลด์

Abstract

The study aimed to 1) prepare for challenges arising from economic and social changes, including shifts in information technology. The sudden digital disruption, especially after the COVID-19 pandemic has heightened awareness within the global education industry regarding the need for readiness to navigate unpredictable environments. Early childhood education, the most critical stage in human life, might equip children with the development of knowledge, skills, and competencies, and an understanding of emerging phenomena that occur at this stage. It made them resilient and capable of coping with the challenges of transitioning into a VUCA (Volatile, Uncertain, Complex, and Ambiguous) world and adapting to a fragile era, which is challenging to comprehend in the BANI World. The content of this article discussed how to address the challenges in early childhood education, particularly from the perspective of school administrators and teachers who need to

adjust various paradigms. The goal is to develop early childhood education outcomes that prepare children to face the current and future world. This preparation is crucial to keeping pace with rapid, complex, fragile, and uncertain changes in the BANI World.

Keywords: Early Childhood Education; Challenges; BANI World; Disruption; VUCA World

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ นับตั้งแต่แนวคิด VUCA World (ความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน ความคลุมเครือ) เกิดขึ้นทำให้ทุกภาคส่วนทั่วโลกมีการปรับตัวมากยิ่งขึ้นรวมถึงระบบการศึกษาที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ พร้อมกับเกิดการแพร่ระบาดของโรค Covid 19 ที่ทำให้การศึกษารูปแบบเดิมต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ หรือการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยเฉพาะการศึกษาปฐมวัยที่ยังมีความยากลำบากกับการเรียนในระบบดังกล่าว เพราะหลักการในการจัดการศึกษาปฐมวัย มุ่งเน้นพัฒนาการและเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เมื่อรูปแบบการศึกษามีการปรับที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยต้องกลับมาทบทวนถึงแนวทางการจัดให้สอดคล้องและเกิดประสิทธิภาพกับเด็กมากที่สุด

จากแนวคิด VUCA World ได้พัฒนาไปสู่โลกของ BANI World ที่มีความเปราะบาง ซับซ้อนมากจนไม่สามารถที่จะคาดเดาได้ จนทำให้เกิดความวิตกกังวลกับสิ่งที่จะดำเนินต่อไป โลกของ BANI ความรู้อาจไม่ได้เป็นสิ่งที่ดี ความมีสติปัญญาได้เท่านั้น แต่สิ่งที่กำหนดความสามารถของมนุษย์ การดำเนินชีวิตรอด และความหมายของการดำรงอยู่ ความสามารถเหล่านี้ที่อาจจะต้องเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาปฐมวัย เพราะถือเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตเป็นการวางรากฐานทางด้านจิตใจ อุปนิสัย และความสามารถ ซึ่งจะมีผลต่อไปในอนาคต โดยมีผลงานวิจัยของ ศาสตราจารย์ ดร. เจมส์ เอคแมน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลปี พ.ศ.2542 กล่าวว่า การลงทุนในเด็กปฐมวัยเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดในทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนที่คุ้มค่าให้ผลตอบแทนแก่สังคมที่ดีที่สุดในระยะยาว เมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในคนช่วงวัยอื่น ๆ

ในโลกของ BANI ระบบ และสังคมมีความเชื่อมโยง และมีความเกี่ยวพันกันรวมทั้งต้องพึ่งพาอาศัยทำให้เสี่ยงต่อการล้มเหลว แบบลดหลั่น และผลตามมาโดยไม่ได้คาดคิด ยังทำให้เกิดความวิตกกังวล และไม่แน่ใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถคาดเดาได้ นอกจากนี้ โลกกำลังดำเนินไปแบบไม่เป็นเส้นตรง หรือไม่ตามหลักเหตุและผลดังแต่ก่อนซึ่งหมายความว่าเหตุการณ์เล็ก ๆ ต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบที่ยิ่งใหญ่และคาดไม่ถึงได้

ดังนั้น ปัจจัยเหล่านี้ที่เกิดขึ้น จึงเป็นความท้าทายของการจัดการศึกษาปฐมวัยให้เตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในโลกแห่ง BANI เพราะถือว่าการวางรากฐาน และการเตรียมพร้อมกับการเตรียมเด็กให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ และเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพตลอดชีวิต

VUCA World สู่ BANI World คืออะไร

“VUCA World” เป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เราได้ยินกันก่อนยุคโควิด โดยแนวคิด VUCA เกิดขึ้นครั้งแรกในกองทัพของประเทศสหรัฐอเมริกายุคสงครามเย็น และกลับมาอีกครั้งในช่วง Covid 19 เพื่ออธิบายสภาวะการณ์ที่ไม่แน่นอน และผันผวน โดยความหมายของ VUCA นั้นมาจาก 4 คำ ดังนี้ 4 V (**Volatility**) คือ ความผันผวน การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง U (**Uncertainty**) คือ ความไม่แน่นอน ยากต่อการตัดสินใจ การคาดเดาจากเหตุการณ์เดิม หรือความรู้เดิม ๆ C (**Complexity**) คือ ความซับซ้อนที่มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีปัจจัยมากมายที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จนทำให้มองหาแนวทางที่จะจัดการได้ง่าย และ A (**Ambiguity**) คือ ความคลุมเครือไม่ชัดเจน ไม่สามารถคาดเดาผลได้

หลังจากที่เกิดสถานการณ์ที่มีความผันผวน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหลัง Covid 19 ทำให้การปรับตัวของระบบการศึกษา มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ในช่วงหลังการแพร่ระบาดของ Covid 19 ได้มีการบัญญัติคำใหม่ที่สามารถอธิบายกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ชัดเจนได้มากกว่า VUCA World มาสู่ยุค BANI World ซึ่งเป็นแนวคิดของนักมานุษยวิทยา นักอนาคตชาวอเมริกัน Jamais Cascio (2020) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงในสังคมทั่วโลกมาอธิบายปรากฏการณ์ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะเมื่อทั่วโลกได้เผชิญกับการแพร่ระบาดยิ่งใหญ่จากโควิด 19 BANI คือ แนวทางใหม่ในการอธิบายโลก ประกอบด้วย B (**Brittle**) คือ ความเปราะบางแตกหักง่าย A (**Anxious**) คือ ความวิตกกังวล N (**Non - linear**) คือ ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเส้นตรง คาดเดาไม่ได้ มีความผันแปร และ I (**Incomprehensible**) คือ ความเข้าใจได้ยาก

การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินมาตั้งแต่ยุค Disruption ที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน มาสู่ยุค VUCA World ที่เต็มไปด้วยความผันผวน คาดเดาได้ยาก จนมาถึง BANI World โลกที่แสนจะเปราะบาง เต็มไปด้วยความวิตกกังวล ทั้งนี้เป็นการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นสัญญาณที่ทำให้เราได้มีการเตรียมตัวไม่ประมาท ไม่ตระหนกจนเกินไปกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา ควรตระหนัก มีสติ และคิดให้รอบคอบ ในทุกมิติที่จะเกิดขึ้น พร้อมกับมีวิธีที่จะรับมือกับสิ่งแสนจะคาดเดาได้ยาก ดังนั้น ความท้าทายของการจัดการศึกษาปฐมวัย จำเป็นที่ผู้ที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาและหาแนวทางในการที่จะรับมือกับสิ่งนี้อย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นความท้าทายที่นำเราไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้นเสมอ

การจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยถือเป็นนโยบายที่สำคัญของทางหลายหน่วยงานในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเนื่องจากทุกภาคส่วนเล็งเห็นว่า เด็กถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นประชากรที่จะกำหนดทิศทางในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต หน่วยงานที่มีส่วนในการจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีเป้าหมายหลัก การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง - 6 ปีบริบูรณ์อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) เป็นช่วงวัยที่พัฒนาการด้านสมองและ

การเรียนรู้เกิดอย่างรวดเร็ว มีความสามารถที่จะเรียนรู้ในทุกสิ่ง หากเด็กปฐมวัยได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับช่วงวัยก็จะเติบโตเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพและเต็มตามศักยภาพ เด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2562 หมายถึง เด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าหกปีบริบูรณ์และให้หมายความรวมถึงเด็กซึ่งต้องได้รับการพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายต้องหันมาตระหนัก โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่จะต้องพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เติบโตในโลกยุคใหม่ กรอบแนวคิดเดิมในการจัดการศึกษาอาจไม่เพียงพอ คำถามที่ต้องถามเสมอว่าแล้วเราจะทำอย่างไรกับยุคที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง ความน่าวิตกกังวล ยากต่อการคาดเดา และเข้าใจยาก

ความท้าทายของผู้นำในการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัย

ผู้นำในสถานศึกษา การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เป็นความท้าทายของผู้นำ ในยุค BANI World ความรวดเร็ว รุนแรง และผันผวน โดยเฉพาะผู้นำซึ่งอยู่ในบทบาทที่ต้องบริหาร และกำกับทิศทางให้แก่องค์กร เนื่องจากการบริหารงานในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบางและวิตกกังวล เมื่อประกอบกับความไม่รู้และคาดเดาไม่ได้ นั้น ผู้นำทางการศึกษาในยุค BANI World จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อปรับตนเอง และองค์กรให้มีความเหมาะสม และทันต่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่กำลังเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรในองค์กรได้มั่นใจว่า มีความพร้อมในการรับมือกับทุกสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต (Latif, 2021) ดังนั้นคุณสมบัติหรือความสามารถของผู้นำทางการศึกษาที่จะสามารถทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ในยุคนี้ โดยมีผู้นำเสนอไว้หลากหลาย ดังนี้

จิราเจต วิเศษดอนหวาย (2565) กล่าวว่าผู้นำทางการศึกษาในโลกยุค BANI World ประกอบด้วยความสามารถดังนี้ 1) มีโครงสร้างการทำงานที่เข้มแข็งและสามารถฟื้นคืนกลับสู่ความปกติเมื่อล้มเหลว (Capacity and Resilience) 2) ความเข้าอกเข้าใจและการมีสติเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ (Empathy and Mindfulness) 3) การประเมินบริบทพร้อมปรับตัว (Context and Adaptability) 4) ความโปร่งใสในการดำเนินงานและการใช้ข้อมูล (Transparency and Intuition)

เจริญ ภูวิจิตร (2565) ได้นำเสนอในบทความภาวะผู้นำการศึกษาในโลกยุคผันผวน ไว้ 9 คุณลักษณะที่มีความสำคัญต่อผู้นำทางการศึกษาไว้ 9 ประการดังนี้ 1) มีการเรียนรู้ที่คล่องตัว 2) มี Mindset ในการทำงานที่ดี มองโลกและมีทัศนคติที่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง 3) ติดตามสถานการณ์ และรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องเป็นผู้ที่มีความทันสมัย 4) เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หาแนวทางเพื่อตอบสนองความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา บนพื้นฐานของความเข้าใจ 5) ผู้นำในยุค BANI World ต้องสามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ภายใต้นโยบายและความร่วมมือเดียวกัน 6) รู้จักการปรับตัว และมีความยืดหยุ่นกับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นผู้ที่มีแนวทางแก้ปัญหา หรือการพัฒนาได้หลายแนวทาง โดยพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้ดีขึ้น 7) มีความเชื่อมั่นในตนเอง สร้างศรัทธา ยอมรับการทำงานเป็นทีม 8) กำหนดเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ร่วมกัน และ 9) มีความสามารถในการลำดับความสำคัญของสถานการณ์หรือปัญหา วิกฤตต่าง ๆ ได้

ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา และประทุมทอง ไตรรัตน์ (2566) ได้กล่าวสรุปในบทความว่า ผู้นำในยุค BANI World นั้นประกอบด้วย 10 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) การแก้ปัญหา และการใช้กลยุทธ์ เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงกลยุทธ์ การคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงระบบ การวางแผน การคาดการณ์ การนำทาง การควบคุม

การแก้ปัญหา 2) การทำงานกับคน การเสริมพลังอำนาจ การร่วมมือทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่าย การทำงานเป็นทีม ช่วยกันสร้างสรรค์งาน มีกรอบแนวความคิดที่ดี (Growth Mindset) การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีมีสุขภาวะ 3) ความฉลาดทางอารมณ์ ความตระหนักรู้ในตนเอง ตระหนักรู้ในสังคม การคิด และการฟังอย่างลึกซึ้ง ความสามารถในการสื่อสาร 4) มีวิสัยทัศน์ ความรับผิดชอบ ความมั่นใจ สนับสนุนช่วยเหลือ เข้าใจ และเห็นใจ พร้อมทั้งจะรับมือกับความเสี่ยง มีความคล่องตัว มีความยืดหยุ่นที่ดีทั้งทางด้านความคิดและการปฏิบัติงาน กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม 5) มีสุขภาพกายและใจที่ดี อารมณ์ดี อดทนต่อความเครียด มีความสมดุลในชีวิตและการทำงาน ปรับตัวได้ดี 6) พร้อมทั้งจะเรียนรู้และพัฒนาตลอดชีวิต เรียนรู้จากประสบการณ์ การพัฒนาทักษะใหม่เพื่อใช้ในงาน (Reskilling) การยกทักษะเดิมให้ดีขึ้น (Upskilling) 7) มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 8) มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างสรรค์นวัตกรรม สร้างแรงบันดาลใจ เป็นผู้นำทางด้านความคิด 9) จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นสมรรถนะและวัดผลแบบองค์รวม 10) มีความสามารถทางด้านทักษะภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาอื่น ๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาทางการศึกษาได้

อาภาพร สิงหาราช และไสว พักขาว (2565) ได้สรุปว่าความสามารถของผู้นำในยุคที่จะสามารถนำสถานศึกษาหรือองค์กรดำรงอยู่ในสถานะที่มีความพลิกผัน และเปราะบาง คาดเดาได้ยากลำบาก และทุกคนตกอยู่ในสถานะวิตกกังวล สิ่งสำคัญที่ผู้นำควรมี คือ 1) การพัฒนาตนให้มีความรอบรู้ในการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านต่าง ๆ และมีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะอยู่ในโลกอนาคต 2) การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้จากเน้นผู้สอนและเนื้อหาไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และ 3) การใช้การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบบองค์รวมครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ/ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการวัด และประเมินผลตามสภาพจริงให้มากที่สุด

Brodie (2019) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสามารถของผู้นำทางการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ 1) ความคิดเชิงระบบ มุ่งเน้นมองภาพรวม มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ 2) ความฉลาดด้านบริบท ความสามารถในการรู้ความสามารถที่มีอยู่มาใช้แก้ปัญหาพร้อมกับการปรับใช้ข้อมูลสารสนเทศหรือพัฒนางานให้เข้ากับสถานการณ์ผันผวน และแตกต่างไปจากเดิม 3) กลยุทธ์ทางด้านอภิปัญญา (Metacognitive Strategies) คือ กระบวนการคิดที่มีความรู้ความสามารถระดับใดรวมถึงสามารถควบคุมและใช้ความคิดของตนเองโดยมีการวางแผน ตรวจสอบประเมินผล และวิพากษ์ความรู้ความคิดวิธีการด้วยตนเองได้ว่าเหมาะสม และสามารถนำมาแก้ไขปัญหาวางานได้เหมาะสมกับงานในสถานศึกษา

Ferry (1990, as cited in Nurbantoro, 2021) ได้กล่าวถึงผู้นำทางการศึกษาที่สำคัญและพร้อมรับมือกับยุคที่มีความเปลี่ยนแปลง เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาที่สำคัญ คือ ความคล่องตัว (Agility) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน 1) ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความสามารถในการสื่อสาร ยอมรับ และปรับตัวในการทำงานกับผู้อื่นที่มีความแตกต่าง 2) ด้านการเปลี่ยนแปลง เข้าใจและยอมรับ ว่าสิ่งที่เคยทำได้และประสบความสำเร็จในอดีตอาจจะไม่สามารถทำได้ในวันนี้ เพราะปัจจัยที่เปลี่ยนไป ดังนั้นผู้นำจึงต้องพยายามค้นหาทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อนำสู่การเปลี่ยนแปลงและเหมาะสมในสถานการณ์ 3) มุ่งส่งเสริม ให้แรงบันดาลใจตนเองและผู้อื่น เพื่อเป็นแรงผลักดันให้สามารถดำเนินงานให้บรรลุผลลัพธ์ได้ในเวลาที่ท้าทายและยากลำบาก 4) ด้านความคิด มีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อจะ

นำมาพัฒนาและแก้ปัญหา และ 5) ผู้นำเป็นผู้มีการเรียนรู้ตลอดเวลาและสามารถใช้ทักษะจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว นำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่ท้าทาย และคาดเดายากเช่นปัจจุบัน

Pramjeeth and Mutambara (2022) ได้ให้ความสำคัญแก่ผู้นำทางการศึกษาที่สำคัญอยู่ 8 ประการ ดังนี้ 1) การแก้ปัญหาและการรู้จักวางกลยุทธ์ 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 3) ความฉลาดทางอารมณ์ 4) มีภาวะผู้นำ 5) รู้จักดูแลตัวเอง 6) มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 7) มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี และ 8) มีความคิดสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรมขึ้นใหม่

EAE business school (2022) ผู้นำในยุค BANI World ประกอบด้วยทักษะอยู่ 8 ทักษะ คือ 1) การยืดหยุ่นทางด้านความคิด การทำงาน 2) พร้อมกับการปรับตัวเสมอ 3) การเอาใจใส่ทั้งงานและผู้ร่วมงาน 4) มีการสื่อสารที่ดีและชัดเจน 5) รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ 6) มีความคิดสร้างสรรค์ 7) มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และ 8) มีความร่วมมือทำงานเป็นทีม

ดังนั้น ผู้นำทางการศึกษาในยุค BANI World ต้องเป็นผู้นำเชิงรุก มีสติปัญญา สามารถทำงานเป็นทีมมีทักษะในการสื่อสารและทักษะในการประสานงาน ใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหา และตอบสนองกับความท้าทายใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว และพร้อมนำทีมให้ปรับตัว ก้าวผ่านอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แม้ในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และซับซ้อนมากขึ้น มีความคิดเชิงบวก เปิดรับความเปลี่ยนแปลงพร้อมเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้ นอกจากนี้ Bordie (2019) กล่าวว่าผู้นำทางการศึกษา และทุกคนในสถานศึกษาต้องร่วมแรงร่วมใจในการยกระดับขีดความสามารถของตนเองให้สามารถรับมือกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนของสถานศึกษา

ความท้าทายของครูปฐมวัยกับการปรับตัวในยุค BANI World

ยุคของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน รวมถึงบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อระบบการศึกษา จากบทความเรื่อง “Facing the Age of Chaos” ของจาไมส์ คาซิโอ ได้เสนอแนวคิดกับการปรับตัวและการเผชิญหน้ากับยุค BANI World ที่มีความโกลาหล B- Brittle ความเปราะบาง A – Anxious ความวิตกกังวล N – Nonlinear การคาดเดายาก เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นบางอย่าง เหตุผลเดิม ๆ อาจไม่สามารถใช้ได้ และ I – Incomprehensible ความเข้าใจได้ยาก ทักษะของครูที่จะต้องเตรียมพร้อม ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านเทคโนโลยี เทคนิคการสื่อสาร เทคนิคการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการทำงานร่วมกันเป็นทีม ยอมรับความแตกต่าง สร้างแรงบันดาลใจ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัย สิ่งจำเป็นที่ครูปฐมวัยต้องมีและถือเป็นสิ่งจำเป็น คือ ต้องรู้จักยืดหยุ่น (Resilience) พร้อมทั้งสามารถปรับตัวได้ดีทุกสถานการณ์ ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและปัญหา เรียนรู้จากความผิดพลาด ข้อผิดพลาด และความล้มเหลวซึ่งจะทำให้ครูปฐมวัยปรับตัวได้ดี ความท้าทายที่ครูปฐมวัยจะต้องเผชิญ คือ ต้องพร้อมที่จะรับมือกับความท้าทายที่จะเกิดขึ้น โดยตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาทักษะและเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สิ่งที่ครูปฐมวัยจะต้องเตรียมตัว คือ

1. **ความยืดหยุ่น** ครูปฐมวัยต้องมีความยืดหยุ่นทางด้านความคิด และเทคนิคต่าง ๆ ต้องพร้อมกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง และทำในสิ่งที่แตกต่างจากเดิม ซึ่งอาจมีผิดพลาด แต่ครูต้องสามารถรับมือและทำให้กลับสู่ภาวะดังเดิมได้

2. การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ครูปฐมวัยควรสนับสนุน และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายกับผู้เรียนรวมทั้งมีประสิทธิภาพ

3. การทำงานเป็นทีม เพราะในยุค BANI World ที่มีความซับซ้อนและความหลากหลาย ครูปฐมวัยควรมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทั้งครูปฐมวัยด้วยกันหรือกับบุคลากรอื่น ๆ ที่ต่างสาขา เป็นการทำงานบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์งานให้มีประสิทธิภาพ เกิดความหลากหลายในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมรับมือกับยุคที่เปลี่ยนแปลงนี้

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ใฝ่หาความรู้และแสวงหา พัฒนาความรู้ใหม่อยู่เสมอ พร้อมทั้งจะเปิดรับการเรียนรู้ใหม่ ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในสายงานของตนเอง นอกจากนี้ ครูต้องเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสอนอยู่เสมอ

5. มีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา

6. มีความสามารถทางด้านการสื่อสารเข้าใจในตัวเด็กและสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน สามารถสื่อสารกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัย

นอกจากความรู้ความสามารถที่ครูปฐมวัยจะต้องเตรียมพร้อมดังที่ได้กล่าวมาแล้วยังจำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญซึ่งเป็นการท้าทายของครู ในหนังสือ *How Learning Works: Seven Research – Based Principles for Smart Teaching* ที่ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จากงานวิจัยระดับนานาชาติกว่า 1,000 ชิ้น และเป็นเครื่องมือสำคัญที่วงการศึกษาระดับนานาชาติใช้ คือ ‘พาครูขึ้นจากหลุมดำ’ เป็นทักษะแห่งอนาคต สู่ความท้าทายใหม่ และเป็นหัวใจสำคัญต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาในอนาคต” ได้ดังนี้

1) จัดการความรู้เดิมของผู้เรียน ให้มีรากฐานรองรับองค์ความรู้ใหม่ ครูต้องสังเกต-สำรวจ-ตรวจสอบว่าชุดความรู้เดิมของผู้เรียนไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ใหม่ รวมถึงช่วยผู้เรียนปรับชุดความรู้เดิมให้ถูกต้องแม่นยำสามารถนำมาใช้งานได้ในจังหวะเหมาะสม เพื่อเป็นรากฐานที่แข็งแรงรองรับองค์ความรู้ใหม่

2) จัดระเบียบความรู้ผู้เรียน เชื่อมโยง ครูต้องช่วยผู้เรียนให้เชื่อมโยงองค์ความรู้แต่ละเรื่องเข้าด้วยกัน จนสามารถเกิดโครงสร้างของชุดความรู้ที่เป็นระเบียบและมีความหมาย เพื่อการนำมาใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์

3) จูงใจผู้เรียนให้มีแรงกระตุ้นในการเรียนรู้ ครูต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยชี้ให้ผู้เรียนให้ค้นพบ ‘คุณค่า’ และมองเห็น ‘เป้าหมาย’ รวมถึงปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นที่จะพัฒนาตนเองจนบรรลุเป้าหมายปลายทาง

4) ดึงศักยภาพภายในของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูต้องช่วยผู้เรียนให้มี ‘สำนึก’ ว่าการมีความรู้และการสั่งสมทักษะความชำนาญอันซับซ้อน เป็นเพียงองค์ประกอบบางส่วนของพัฒนาตนเอง แต่เป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ คือ การบูรณาการ ‘ความรู้’ และ ‘ทักษะ’ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับศักยภาพภายในของผู้เรียนแต่ละคน

5) **นำผลสะท้อนกลับเพื่อยกระดับความท้าทาย** ครูต้องช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามระดับความท้าทายที่เหมาะสม โดยสะท้อนกลับในทุกการฝึกฝนปฏิบัติ ด้วยจังหวะเวลาที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้เกี่ยวกับสมรรถนะด้านต่าง ๆ ของตน และผลสะท้อนกลับต้องเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นทั้งข้อดี ข้อด้อย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาตนเองต่อไปยังระดับความท้าทายที่สูงขึ้น

6) **หล่อหลอมความฉลาดทางอารมณ์และทักษะสังคม** ครูต้องหล่อหลอมความฉลาดทางอารมณ์และทักษะสังคมของผู้เรียน โดยเฉพาะช่วงวัยสำคัญของการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้มีการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน สนับสนุน ให้กำลังใจ และแนะนำผู้เรียนตามสถานการณ์อารมณ์ที่เกิดขึ้นผ่านการโต้ตอบระหว่างผู้เรียน จะช่วยสร้างประสบการณ์ทางสังคม และทำให้ผู้เรียนเติบโตจากภายใน หรือเป็นการวางฐานของความคิดที่นำไปสู่การตัดสินใจ และประเมินสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ดี เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมกับโลกในอนาคต

7) **ส่งเสริมให้ผู้เรียน ‘กำกับตนเอง’** ครูต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ‘กำกับตนเอง’ (Self-regulation learning) โดยสามารถรู้จักเข้าใจและเท่าทันอารมณ์ของตนเองไม่ว่าความหรือหักห้ามใจได้ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด พิจารณาไตร่ตรองว่าควรทำตัวเช่นไรในสถานการณ์นั้น ๆ และสามารถปรับอารมณ์และความรู้สึกได้ เมื่อมีอะไรมากระทบ การกำกับตัวเอง เป็นความสามารถในการคิดบริหารจัดการตนเอง (EF Execution Function) (บุญชนก ธรรมวงศา, 2564)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการศึกษาปฐมวัยจากยุค VUCA World สู่ BANI World เป็นความท้าทายท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันแบบพลิกผ่น VUCA World เปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคที่มีความซับซ้อน และความไม่แน่นอน อันแสนจะเปราะบางแบบ BANI World ในยุคปัจจุบัน ตามที่ Jamais Cascio ได้อธิบายไว้ การศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของการพัฒนามนุษย์ และเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นผู้นำ ครู และบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย ถือเป็นผู้ที่วางรากฐานการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ แก่สังคมโลก ถือว่ากำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งยิ่งใหญ่

ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาทักษะใหม่ วิธีคิด และแนวทางใหม่เพื่อจะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องตระหนักการเชื่อมโยง และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ในโลกของ BANI World สังคมมีความเชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น ทำให้มีความเสี่ยงต่อความล้มเหลว และผลที่ตามมา ความเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นรวดเร็ว และไม่สามารถคาดเดาได้ เหตุการณ์ที่ทำให้คาดการณ์และเข้าใจยาก การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงจำเป็นต้องปรับตัวอย่างยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของผู้เรียน ครู และสังคมโดยรวมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน สิ่งสำคัญต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ สร้างให้เป็นนวัตกรรม เปลี่ยนการเรียนรู้จาก Passive Learning ที่ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความกระตือรือร้นไม่มากนัก เช่น การฟังบรรยาย การอ่านหนังสือ โดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ไปสู่การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) บทบาทของครูควรเป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สำรวจและตระหนักรู้คุณค่าของตนเอง รู้จักการแก้ปัญหา และปรับตัวให้เข้ากับโลกอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- กันตวรรณ มีสมสาร และกัญญา ศิลปะกิจยาน. (2561). การพัฒนาเด็กปฐมวัยในยุค 4.0 EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT IN THE 4.0'S. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(1), 171-178.
- จิราเจต วิเศษดอนหวาย. (2566, 25 ธันวาคม). *ลาก่อน VUCA มาแล้ว BANI : ชวนผอปรับตัวและโรงเรียนให้ทันการเปลี่ยนแปลง*. <https://www.educathai.com/knowledge/articles>
- เจริญ ภูวิจิตร. (2565, 27 สิงหาคม). *ภาวะผู้นำทางการศึกษาโลกยุคผันผวน*. <http://www.bangkokbiznews.com/columnist/>
- ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา, และปทุมทอง ไตรรัตน์. (2566). สมรรถนะของผู้นำทางการศึกษาเพื่อการอยู่รอดและเติบโตในยุค BANI World. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 9(1), 1-28.
- ธิดา พิทักษ์สินสุข. (2019). The Effects of Early Childhood Education Crisis on Thailand's Future. *Journal of Early Childhood Education Management*, 1(1), 77-83.
- นรินทร์ รินพนัสสัก, นัสนวรรณ ใจมั่น, และราชวดี สุขภิรมย์. (2565). การปรับตัวของครูปฐมวัยยุค BANI WORLD. *วารสารมนุษยสังคมศาสตร์*, 1(3), 1 – 20.
- บุญชนก ธรรมวงศา. (2564). *Self-Regulation: มีเป้าหมาย กำกับตัวเอง หักห้ามใจ ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน*. <https://thepotential.org/knowledge/self-regulation/>
- วรรณานันดาเขียน, กุลภัสสรณ์ ตั้งศิริวัฒนากุล, และสุกัลยา สุเมธ. (2560). ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย ในยุคประเทศไทย 4.0 LIFE SKILLS OF YOUNG LEARNERS IN THAILAND 4.0. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*. 13(1), 7-18.
- วราภรณ์ สามโกเศศ. (2565). *กรอบคิดจาก VUCA สู่ BANI*. กรุงเทพฯ:ธุรกิจ. <http://www.bangkokbiznews.com/columnist/1004689>
- อาภาพร สระทอง และไสว พิกขาว. (2565). *บทบาทใหม่ของนักรักการศึกษาในโลกที่พลิกผัน*. http://pbs.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2018/02/00157_33_2557
- Ajith Bopitiya. (2023). *The BANI World: Challenges and Opportunities*. <https://www.linkedin.com/pulse/bani-world-challenges-opportunities-ajith-bopitiya>
- Barbra Stottinger. (2022). *BANI vs VUCA: How Leadership Works in the World of Tomorrow*. <https://executiveacademy.at/en/news/detail/bani-vs-vuca-how-leadership-works-in-the-world-of-tomorrow>.
- Brodie, Victoria Kimball. (2019). *Disrupted Leadership: Strategies and Practices of Leaders in A VUCA World*. <https://www.researchgate.net/>.

- EAE Business School. (2002). *The Most In – Demand Soft Skills in 2022: Skills for an Uncertain World*. <https://www.eae.es/en/news/most-demand-soft-skill-2022-skills-uncertain-word>.
- Jamais Cascio. (2020, 30 April). *Facing The Age of Chaos*. <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d>.
- Latif, Suzana Abd & Ahmad, Mohd Amir Shaukhi. (2021). *Learning Agility Among Educational Leaders: A VUCA-Ready Leadership Competency?*.
https://www.researchgate.net/publication/354432053_
- Nurbantoro, Endro. (2021). *Strategic Leadership In The VUCA Era: Challenges Facing COVID- 19*.
https://www.academia.edu/50733666/STRATEGIC_LEADERSHIP_IN_THE_VUCA_ERA_CHALLENGES_FACING_COVID_19
- Pramjeeth, S., & Mutambara, E. (2022). A conceptual leadership framework and process for leading in a volatile environment. *Academy of strategic Management Journal*, 21(S1). 1-15.
- Susan A. Ambrose, Michael W. Bridges, Michele DiPietro, Marsha C. Lovett, Marie K. Norman, Richard E. Mayer (Foreword). (2022). *How Learning Works: Seven Research-Based Principles for Smart Teaching (1st ed)*. New York: Wiley.